



'Baerje'

"BAERNE"

Tijdschrift van de Historische Kring "Baerne".

7e jaargang - nummer 1 - maart 1983.

Verschijnt viermaal per jaar.

Losse nummers à f 3,-- verkrijgbaar bij N. Kuyt-Smit,
Van Wassenaerlaan 16, Baarn.

Redaktie : J. Kruidenier
E. Witsenburg-Horsman

Typewerk : M. Reitsma

Redaktie-adres : J. Kruidenier, Smutslaan 2, Baarn.
Tel. 02154 - 17860.

o-o-o-o

De Historische Kring "Baerne" stelt zich ten doel het bestuderen van en belangstelling kweken voor geschiedenis in het algemeen en van Baarn in het bijzonder. Zij tracht dit doel te bereiken door middel van het organiseren van lezingen, excursies, tentoonstellingen en het uitgeven van een eigen tijdschrift.

Naast deze algemene activiteiten bestaat de mogelijkheid toe te treden tot de volgende werkgroepen:

1. Werkgroep Oudheidkamer

Deze groep houdt zich o.a. bezig met het beheer en het uitbreiden van de kollektie Gemeentelijke Oudheidkamer.

Inlichtingen: J.M. v.d. Brink-van Wijkvliet,
Prof. Meijerslaan 10, Baarn.
Tel. 02154 - 20161.

2. Werkgroep Archeologie

Inlichtingen: C. Emmelkamp-Brekelmans,
Gerard Doulaan 31, Baarn.
Tel. 02154 - 12670.

o-o-o-o

Dagelijks Bestuur van de vereniging:

Voorzitter : G.H. Grootendorst-Doornekamp
Secretaris : B. Braat, tel. 02154 - 12523
Penningmeester : E. v.d. Steeg, Talmalaan 39, Baarn.

o-o-o-o

Postadres van de vereniging: postbus 326, 3740 AH Baarn.
Bankrekeningnummer : 30.47.28.292 t.n.v. H.K. "Baerne"
Postgironummer : 4192133 t.n.v. H.K. "Baerne".

o-o-o-o

I N H O U D

=====

VAN DE REDAKTIE

HET ONTSTAAN VAN DE OOSTERHEI

DE OUDE OOSTERHEI

HERINNERINGEN AAN DE OOSTERHEI

80 JAAR GELEDEN

JEUGDHERINNERINGEN

DE ACHTERLIGGENDE GEDACHTEN VAN DE GOTIEK

NIEUWS VAN DE ARCHEOLOGISCHE WERKGROEP

LANDESAUFNAHME, WAT IS DAT NU EIGENLIJK?

VERSLAG LEZING HR. A.D. VERLINDE OVER BEGRAVINGEN
IN DE MIDDEN BRONSTIJD

HISTORISCHE MARKT

PROGRAMMA 1e KWARTAAL 1983

VAN DE REDAKTIE

=====

In het vorige nummer van "Baerne" kondigden wij aan, dat wij in de volgende aflevering ons wilden bezighouden met de Oosterhei. Wij vroegen onze lezers om bijdragen, eventuele verhalen en foto's.

Overweldigend was de oogst niet. Wel kwamen er verscheidene suggesties met betrekking tot oude Baarnaars, die misschien iets zouden weten te vertellen over dat eens zo verloren hoekje van ons dorp. Vaak kwamen echter dezelfde namen naar voren en dat maakte de opgave niet eenvoudiger. Uiteindelijk zijn we aan het werk getogen; de één met blocnote en papier, de ander uitgerust met een cassetterecorder om het één en ander aan de weet te komen over het verleden van de Oosterhei.

Bij vergelijking bleek dat veel informatie hetzelfde was. Het is dus niet onmogelijk dat de lezers hier en daar identieke bijzonderheden onder ogen krijgen. Hiervoor onze excuses. Fotomateriaal was in ruime mate voorhanden en daarvan werd dankbaar gebruik gemaakt.

Wij hopen dat onze reportage toch enig inzicht zal verschaffen over leven en werken op de hei van vroeger. En dat ook de huidige bewoners er plezier aan zullen beleven!

o-o-o-o

HET ONTSTAAN VAN DE OOSTERHEI

=====

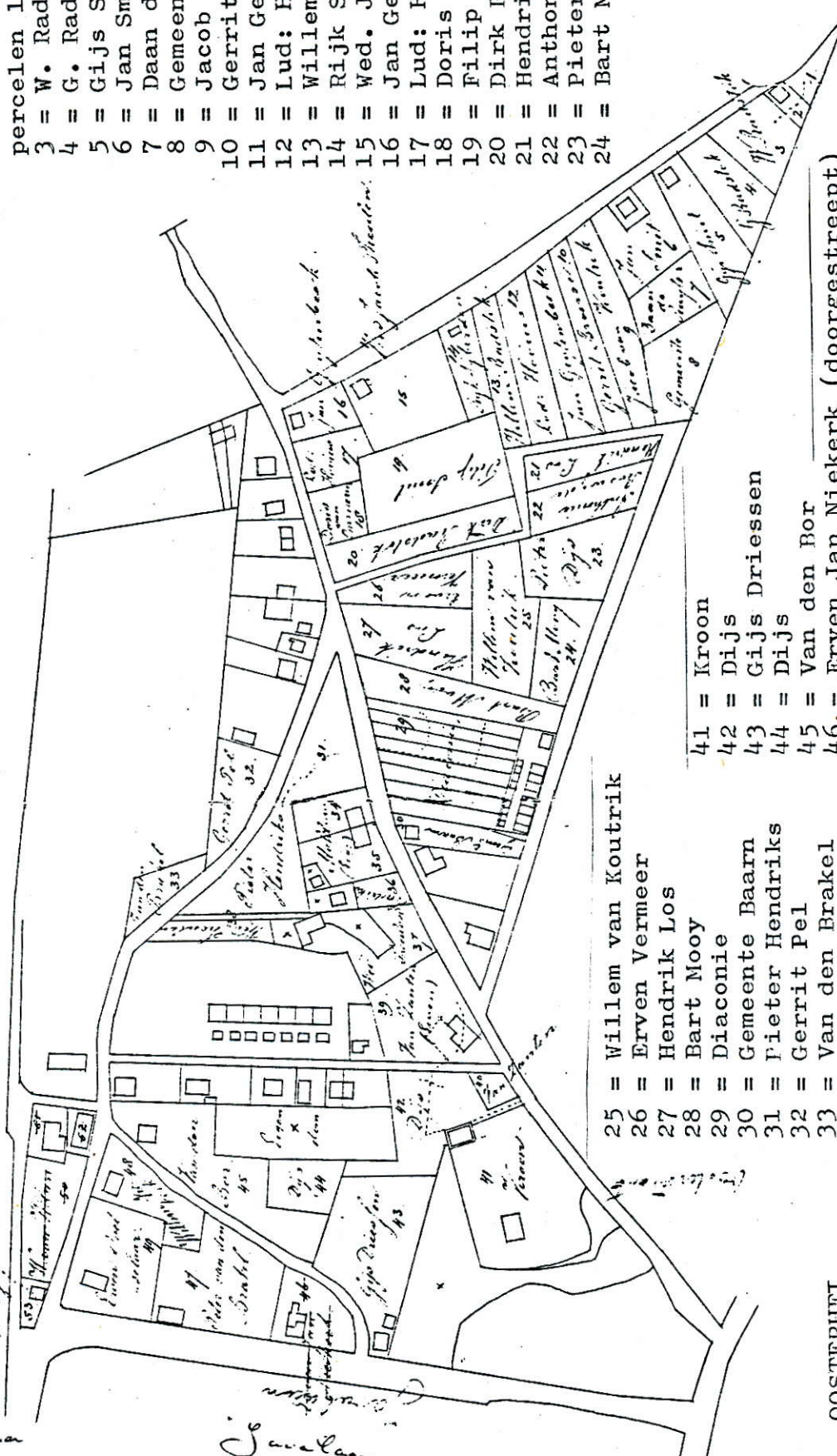
Wanneer wij het in dit nummer van "Baerne" over de Oosterhei hebben, bedoelen we vooral het stukje Baarn binnen de driehoek Javalaan, Oosterstraat en Wijkamplaan (de voormalige Eikenbosweg). Verder willen we ons hoofdzakelijk beperken tot de tijd rondom 1900, aangezien we bij de bestudering van dit gebied moesten konstateren, dat er eigenlijk maar weinig over geschreven is, zodat we het bij onze naspeuringen voornamelijk moesten hebben van gesprekken met oudere "Oosterheiers".

Oorspronkelijk (voor ± 1800) was de Oosterhei een klein onderdeel van de bijna grenzeloze heidevlakte rondom Baarn, die zich uitstreekte tot Amersfoort aan de ene en tot Huizen aan de andere kant. De schapenteelt was dan ook het belangrijkste middel van bestaan in ons vroegere dorp.

Via de Schapendrift (thans Kerkstraat) en de Noorderlaan (thans Faas Eliaslaan) met in het verlengde de huidige Noorderstraat werden de schapen naar de hei gebracht. Hier en daar zal zich een enkele schaapskooi hebben bevonden, maar over het algemeen was het een onbewoond, ruig gebied met maar weinig begroeiing. Niet voor niets vestigde de latere schapenschilder V.d. Flier zich aan de Schapendrift.

percelen 1 en 2 niet ingevuld

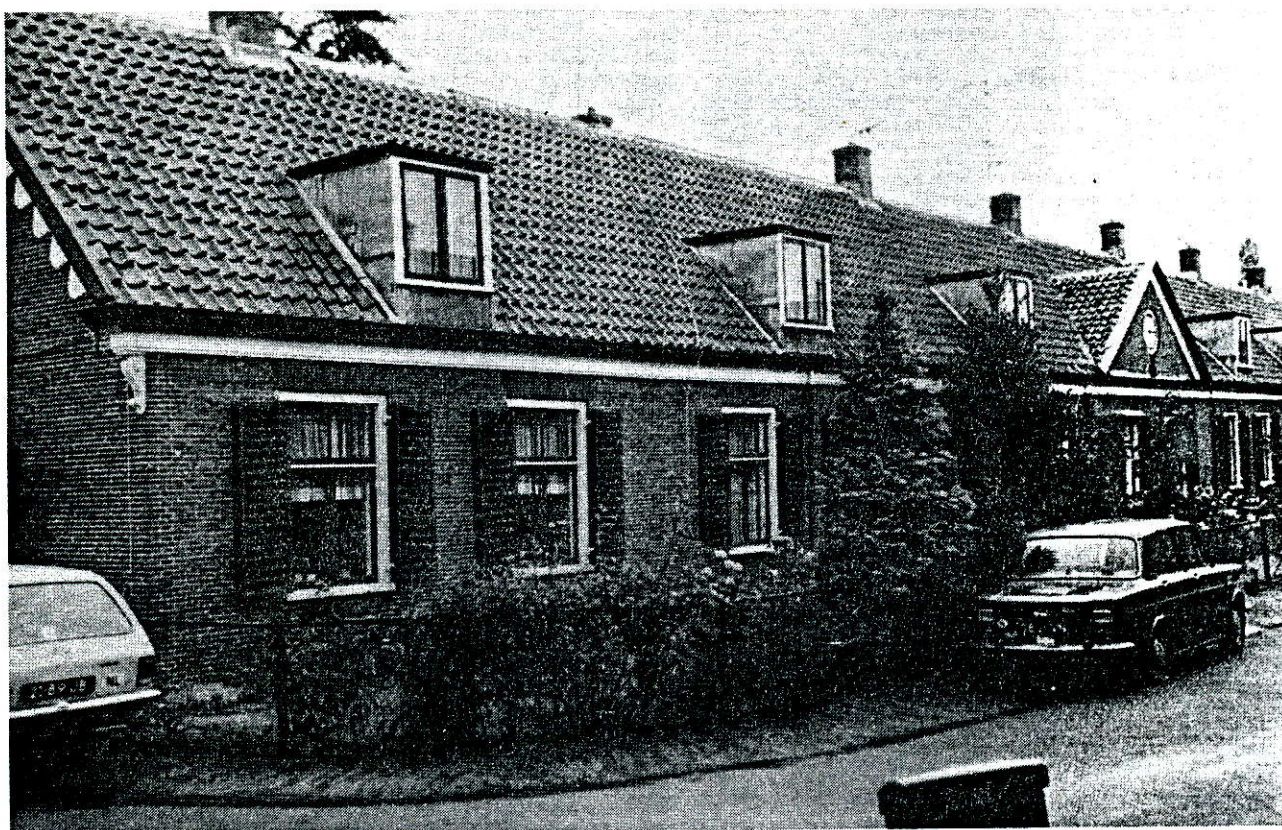
- 3 = W. Radstok
- 4 = G. Radstok
- 5 = Gijs Smit
- 6 = Jan Smit
- 7 = Daan de Ruyter
- 8 = Gemeente
- 9 = Jacob van Koutrik
- 10 = Gerrit Broerse
- 11 = Jan Geijtenbeek
- 12 = Lud: Hovius
- 13 = Willem Radstok
- 14 = Rijk Sijberden
- 15 = Wed. Jacob Theulen
- 16 = Jan Geijtenbeek
- 17 = Lud: Hovius
- 18 = Doris van Ommeren
- 19 = Filip Smit
- 20 = Dirk Radstok
- 21 = Hendrik Los
- 22 = Anthonie Roswijde
- 23 = Pieter Dijs
- 24 = Bart Mooy



- 25 = Willem van Koutrik
- 26 = Erven Vermeer
- 27 = Hendrik Los
- 28 = Bart Mooy
- 29 = Diaconie
- 30 = Gemeente Baarn
- 31 = Pieter Hendriks
- 32 = Gerrit Pel
- 33 = Van den Brakel
- 34 = Mohlman (Eig:)
- 35 = id. dto.
- 36 = Hendriks
- 37 = Wed. Theulen
- 38 = id. dto.
- 39 = van Zanten (Erven)
- 40 = van Zanten

- 41 = Kroon
- 42 = Dijs
- 43 = Gijs Driessen
- 44 = Dijs
- 45 = Van den Bor
- 46 = Erven Jan Niekerk (doorgestreep)
- 47 = Peter van den Brakel
- 48 = Willem Niekerk
- 49 = Erven Doelselaar
- 50 = W. van Wilsen (doorgestreep)
- 51 en 52 niet ingevuld
- 53 = W. Dijs

OOSTERHEI
1870.
=====



Nieuw Schoonoordstraat 8 - 20

Met name in de 17e eeuw vinden er veranderingen in dit gebied plaats, vooral door toedoen van de bewoners van de Eult en Soestdijk, Deutz en Stadhouder Willem III. Grote delen van de hei werden bebost en voorzien van lange lanen om het gebied geschikt te maken voor de jacht. De jachtmethode was toen anders dan tegenwoordig. Men dreef het wild op en ving het in grote netten, waarbij maar weinig dieren werden gedood. Voor het drijven van het wild had men lange lanen nodig, bovendien werd er op Soestdijk wild gefokt om dit later in de bossen te kunnen uitzetten.

Deze bebossing was de oorzaak van de afname van de schapenteelt, hoewel er tot in de vorige eeuw schapenteelt geweest moet zijn.

Overigens werd onze Oosterhei niet bebost, maar bleef eeuwen achtereen een ruig en verwaarloosd gebied, waarvan we nauwelijks weten wie de bezitters waren.

We weten dat het tot de Eult behoord heeft en dat later delen zijn verkocht aan de bewoners van Soestdijk.

In het begin van de 19e eeuw had de buitenplaats Schoonoord een gedeelte in bezit, terwijl later sommige percelen eigendom werden van de Gemeente Baarn.

Voor 1840 was de Oosterhei nauwelijks bewoond. Er woonden enkele dagloners, die werkzaam waren op de boerenbedrijven in de omtrek en er vestigden zich wat keuterboeren op deze armoedige grond. Verder werd er in 1858 een hofje met 7 woningen gebouwd door de eigenaar van de buitenplaats Schoonoord, Faas Elias, voor het gepensioneerd personeel. Dit hofje, gelegen aan de huidige Westerstraat, is thans in het bezit van de Hervormde Kerk, die het heeft verhuurd aan bejaarden. Dit hofje behoort samen met enkele huizen aan de Noorder- en Westerstraat tot de oudste woningen van de Oosterhei.

Na 1850 neemt de bevolking langzaam toe. Wij drukken hierbij een plattegrond uit 1870 af, die onlangs toevallig door één van onze leden in het gemeente-archief werd ontdekt.

We zien hierop 53 percelen getekend met de namen van toenmalige bewoners.

Voor de bevolkingsgroei van deze buurt na 1850 zijn enkele oorzaken aan te wijzen. De belangrijkste oorzaak is de villabouw, die in deze tijd in Baarn begon. Niet alleen waren veel bewoners van de Oosterhei hier als personeel werkzaam, maar ook ontstond er een grote vraag naar allerlei produkten, die voor die tijd in Baarn schaars aanwezig waren.

Er vestigden zich kleine boerenbedrijfjes en allerlei neringdoenden, die aan de wensen van de villabewoners probeerden te voldoen.

Men hield er kippen of een paar varkens, ook vaak gedeeltelijk voor eigen gebruik en er ontstonden tuinderijtjes voor de levering van groenten en fruit.

Kleine kwekerijen leverden de planten voor de fraaie tuinen van de villabewoners. Andere bewoners probeerden met de handel in petroleum, turf en kruideniersartikelen aan de kost te komen.

Een andere oorzaak van de bevolkingsgroei op de "hei" was de grondspeculatie, die vooral na de aanleg van de spoorbaan in 1874 in alle hevigheid losbarstte. Allerlei kleine agrarische bedrijfjes rondom het centrum werd de pacht opgezegd en deze mensen vestigden zich noodgedwongen op de "hei". De Oosterhei is eigenlijk nooit een echte arbeiderswijk geweest, zoals bijv. de buurt tussen de Turfstraat en de Leestraat, waar in deze tijd veel bouwvakkers woonden, die werkzaam waren in de villabouw. De Oosterhei was meer een buurt van kleine zelfstandigen, die vaak onder de moeilijkste omstandigheden het hoofd boven water probeerden te houden. Want arm was men er vaak, vooral in de winter wanneer de werkloosheid groot was en sociale voorzieningen ontbraken toen nog. De armenhuizen van de diakonie, die op de plattegrond van 1870 staan aangegeven, spreken wat dat betreft een duidelijke taal.

Toch stond er veel goeds tegenover. De saamhorigheid van de bewoners was groot. Men hielp elkaar in moeilijke tijden. Iedereen kende elkaar, vaak alleen met een bijnaam. En 's zomers, wanneer alles in bloei stond, was het er mooi, misschien wel te vergelijken met het huidige Drente. Gezellig was het er ook! De buurt bruipte van leven. Allerlei schilderachtige personen kon men er tegenkomen, zoals de ballenman, een snoep-venter of de pantoffelman bij wie je pantoffels kon kopen. Vaak kwamen er Italianen, die gipsen beeldjes te koop aanboden. Op hun rug droegen ze een beddentijk, waarin de beeldjes verpakt waren. Soms werd er goed feestgevierd, bijv. met Koninginnedag, dan was de buurt versierd met slingers en lampions. Ook de humor ontbrak er niet. Vaak was het humor met de nodige zelfspot, kenmerkend voor mensen die het moeilijk hebben. Veel bewoners waren afhankelijk van de kapitaalkrachtiger villabewoners en werden vaak ongewild slachtoffer van de grillen en willekeur van hun werkgever. Er waren geen vaste werktijden en tact en psychologisch inzicht ontbraken nogal eens. Zo ontstonden er vaak grapjes onder de heibewoners met een ietwat wrange bijsmaak. Men sprak bijvoorbeeld spottend over de "High-society en de Hei-society". De Oosterschool werd door de heibewoners ook wel "Hei B.S." genoemd.

Omstreeks 1910 raakt de buurt overvol. De gezinnen waren doorgaans groot en goedkope huurwoningen waren in Baarn zeer schaars. Daarom wordt omstreeks 1920 besloten tot sociale woningbouw. Het "rode dorp" en de "bloemenbuurt" ontstaan, maar daarover hebben we het een andere keer.

J. Kruidenier.

Bronnen:

Architectuuronderzoek Baarn.

G.A. Hoekveld, Schets v.d. ontwikkeling van een villadorp.

Gemeente-archief Baarn.

DE OUDE OOSTERHEI

=====

Waar denk je aan als het woord "hei" valt? Aan een paarse uitgestrektheid met hier en daar wat struikgewas, aan zoemende bijen en vogels die voor je voeten opvliegen, aan een stille verte. Of aan een schilderij van Mauve, met vage schapen. Op school zongen wij, zonder emoties overigens:

"Op de grote stille heide
Dwaalt de herder eenzaam rond."

Die gevoelens en ideeën kunnen wij rustig vergeten als het over de Baarnse Oosterhei gaat. Geen paarse bloemetjes, geen bijenzwermen en ook geen schapen..... Een dikke honderd jaar geleden was het een weinig belangrijk stuk grond; weliswaar behorend tot onze gemeente, maar zo weinig florissant dat er niet veel belangstelling voor die uithoek bestond. Het was alweer de spoorlijn die in de zeventiger jaren van de vorige eeuw leven in de brouwerij bracht. Voordien moeten er in dit vergeten dorpsdeel maar weinig huisjes hebben gestaan; men kon er gratis zoden steken en zand halen en misschien viel er af en toe een konijn te strikken. In de uiterst schaarse gegevens over dit stukje grond wordt zelfs gewag gemaakt van plaggenhutten. Wel liet Jhr. Gerbrand Faas Elias al in 1858 op hem toebehorend heiterrein een "hofje" bouwen, waarin oorspronkelijk oudgedienden van Schoonoord moeten hebben gewoond. Dit hofje bestaat nog altijd; na de dood van freule Elias werd het vermaakt aan de diakonie van de Hervormde Gemeente en het vormt één van de weinige "sociale monumenten" hier ter plaatse.

Wie weet er nog wat van die vervlogen tijd? Gesprekken met oude Baarnaars brachten het één en ander aan het licht. Eén van de bejaarde plaatsgenoten die ons hielp bij onze naspeuringen was de 80-jarige heer J. Hornsveld, wonend in een alleraardigste oude woning aan de Javalaan. Dat huisje stond indertijd op de grens van dorp en hei. Aan het eind van de vrij diepe tuin liep een zogenaamd achterpad - nu Bantamweg - en daarachter, min of meer in driehoeksvorm, begon de Oosterhei. Onze zegsman beweert aan het begin van het gesprek, dat hij eigenlijk niet veel afweet van de hei. Als jongen speelde hij met zijn vriendjes in het "bosje van Elias", later ging hij werken in het Cantonspark. Hij had het daar blijkbaar erg naar zijn zin, want hij bleef daar 45 jaar. Het huis waarin hij woont erfde hij van zijn vader, die het in zijn tijd na de dood van freule Elias als eigendom kreeg toegewezen als dank voor de vele diensten als huisknecht op Schoonoord bewezen. "Op de hei kwam je nooit", zegt Hornsveld beslist, "het was een echte gesloten gemeenschap". Het was, ook in het begin van deze eeuw, een arme gemeenschap. Er waren na 1880 wel wat huisjes bijgebouwd. Er lagen een paar boerenbedrijfjes, gevolg van de vraag naar groente voor de "rijkelui", die zich van lieverlede in Baarn vestigden, maar welvarend waren de heibewoners allerminst.

Het merendeel van de mannen werkte op buitenplaatsen als tuinmansknecht, als daggelder bij boeren in de omtrek of in "de bossen van de Koningin". Jonge meisjes zochten een dienstje, getrouwde vrouwen gingen "uit wassen" om de bittere armoede die er heerste te helpen bestrijden. Natuurlijk werd er in het dorp aan particuliere liefdadigheid gedaan; vaak kreeg een als "goed" bekend staand gezin steun van buitenaf in de vorm van levensmiddelen of kleren. Ik weet nog heel goed dat de kleren, die ons te klein waren geworden, twee keer per jaar werden doorgeschoven naar het tuinmansgezin. De moeder kwam dan trots beide dochters vertonen. Nog herinner ik mij haar wasbleke gezicht in die schemerige gang, de kinderen stonden stijfjes naast haar: de oudste gedwee en verlegen glimlachend, de jongste met felle ogen, die je aankeek alsof ze wilde zeggen: "Rotmeid, moet ik jouw ouwe boel afdragen?". Op zo'n moment had je wel door de grond willen zinken. De moeder van de meisjes was een oudgediende van mijn grootmoeder; zij werkte als een paard om de boel draaiende te houden. Ze eindigde als t.b.c.-patiënte. Moeder, die dol op haar was, zocht haar dikwijls op, met eieren en onsjes rookvlees in haar tas. Wij moesten mee omdat het leerzaam was te ontdekken hoe anderen leefden en hoe bevoorrecht wij waren. Aan mogelijke besmetting werd niet gedacht.....

De huisjes op de hei stonden wat onregelmatig her en der verspreid. De eikenbosweg - nu Wijkamplaan - vormde zo'n beetje het eind van de gemeente. Daarachter lagen weilanden. "Geen hei", zegt Hornsveld met nadruk. Aan het eind van de Sparrenlaan was een brandkom gegraven en bij de Pompstraat stond een bouwsel dat bestemd was voor besmettelijke zieken. Een primitief hospitaal? Hij lacht, "dat is misschien een beetje veel gezegd".

Langzaam maar zeker begint er tekening te komen in de oude hei-buurt. Onze gesprekspartner vertelt over de huisjes aan de Sparrenlaan, tegenover de huidige slagerij van Matthijssen, die bekend stonden als "armenhuizen". Het waren geen officiële gemeentewoningen; de sociale woningbouw moest nog op gang komen. Van lieverlede komen er meer herinneringen los. Op onze vraag of er geen winkels waren, komt het antwoord grif: "Jawel, maar 't was allemaal zo'n beetje een eenmansbedrijf, want zoveel hadden de mensen niet te verteren. Ze bewerkten hun eigen lapje grond om aardappelen en bonen te telen; soms hadden ze een konijn in 't hok. De slager werd niet vet van hun bestellingen. Tegenover de moderne kleurslagerij lag de oude slagerswinkel, met hakblok nog en zonder "ijskast", zoals de koelinrichting met staven ijs destijds heette. Vrouw Geijtenbeek verkocht snoepgoed aan de Sparrenlaan; de bakkerij in de Noorderstraat van Van Ommen had heel wat klantjes en ook de buurvrouw, de weduwe Veldhuizen, die met twee dochters een kruidenierszaakje dreef, had geen klagen, al werd er wel eens iets op de lat geschreven. Wie trek had in een borreltje kon terecht bij het café van Radstok of pikte er één (?) in het "kroegie van Gerrie Hamer". Bekende namen vallen: Koffrie, die petroleum en brandstoffen verhandelde; aan het eind van de Bantamweg zat Van der Grift, die in turf en briketten deed.

Zelden of nooit ging men "in Baarn" boodschappen doen. Je had het dorp niet nodig, behalve voor de kerk natuurlijk. Er werd vaak ingetrouwd en er kwamen veel kindertjes. Zóveel, dat de noodzaak van een school zich deed gevoelen. De Oosterschool werd gebouwd en was van meet af aan goed bezet. Alle kinderen kenden elkaar, speelden samen, rosten elkaar af al naar de muts stond.

Het leven sudderde verder. Men had te eten maar niet veel méér. Er was geen watervoorziening, behalve de pomp in de keuken en soms op het erf. Gas was voor de rijken en aan elektriciteit werd nog helemaal niet gedacht.

Was men tevreden? Wie zal 't zeggen? Was men opstandig? Och, erg druk maakte de kleine man zich blijkbaar niet. Er werd wel eens boze taal gesproken, er werd wel eens een borreltje teveel gedronken en een ruzie in het publiek uitgevochten, er werd wel eens gestroopt in de omtrek zonder dat de koddebeier de dader kon betrappen. Men had elkaar en men hielp elkaar. Zo ging dat in het begin van deze eeuw.

Van de echte Oosterhei is weinig meer over. De gemeente ging aan de slag om dit stuk Baarn leefbaarder te maken. Het wegennet werd uitgebreid, de straten kregen namen, gas en elektriciteit werden geïntroduceerd. Eenvoudige huisjes kregen een opknapbeurt en werden gemoderniseerd tot gerieflijke woningen, er kwam meer verkeer van buiten. De jongeren onder ons hebben geen flauw idee meer hoe vorige generaties zwoegden en sappelden op dat kleine stukje grond. Maar hier en daar leeft er toch nog een zeker heimwee naar die oude tijd, die dan wel niet bepaald goed genoemd kan worden, maar die kennelijk nog sentimenten opwekt, gezien het gedicht van mevrouw Hooyer-Dop, een warmvoelende Baarnse, waarmee wij dit overzicht willen besluiten.

O, Oosterhei, ik zal je nooit vergeten,
O, oude hei met al je lief en leed.
Waar kind'ren wachtten op een hapje eten
En 't leven arm en uitzichtloos vergeleed.

Waar vaders werkten voor een karig loontje
En moeders naar een werkhuis moesten gaan.
Waar mannen in de kroeg hun leed vergaten
Om dan weer thuis de meubels stuk te slaan.

O, oude hei, ik zal je nooit vergeten.
Al was je arm, je was vol romantiek.
Waar mensen 's avonds voor hun huisje zaten
Al luistrend naar harmonica muziek.

E. Witsenburg-Horsman

HERINNERINGEN AAN DE OOSTERHEI

=====

Indien men twee geboren en getogen heibewoners als de heren Koffrie en V.d. Steeg tegenover elkaar zet, komen de verhalen en herinneringen al gauw los.

Als onwetende toehoorder luister je met stijgende verbazing naar de honderden namen en belevenissen, die je op kleurrijke wijze worden opgediend. In het begin probeer je dan nog enkele aantekeningen te maken, maar al gauw geef je dit op en prijs je je gelukkig een bandrecorder te hebben meegebracht. Na zo'n lange en gezellige praatavond begin je tenslotte toch iets te begrijpen van het wel en wee op de Oosterhei in vroeger dagen, ook al haal je allerlei namen en lokaties door elkaar.

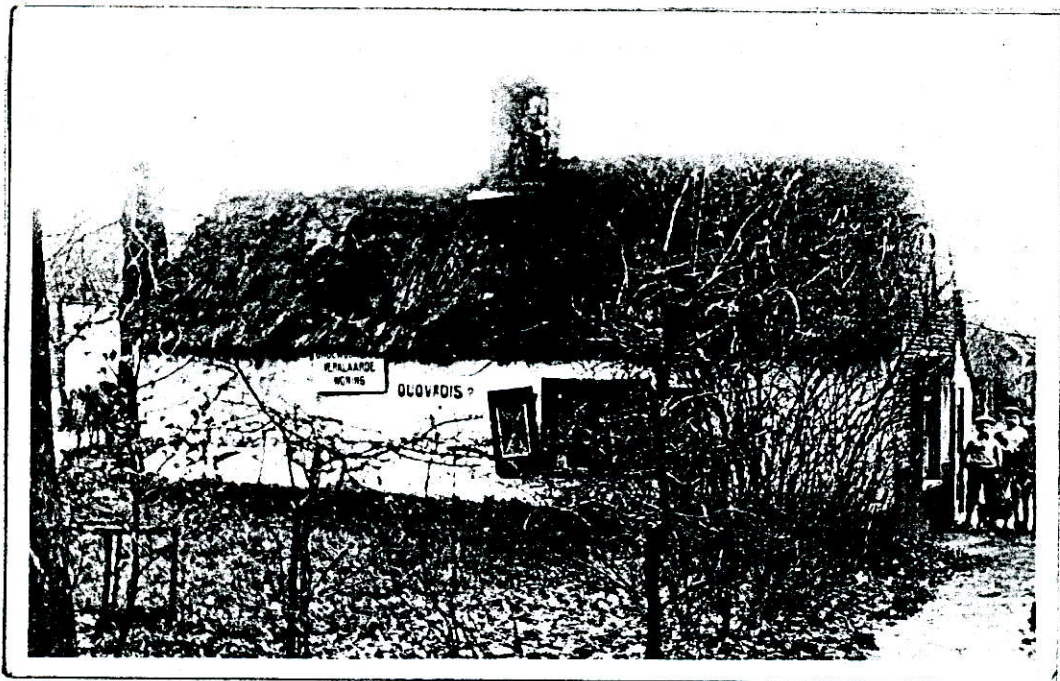
Eerst praten we over de Oosterstraat naar aanleiding van een oude foto, die veel herinneringen weer doet bovenkomen. Het smeedijzeren hek aan het begin van de Oosterstraat was voorzien van handgesmede ijzeren balletjes, die bij de toenmalige jeugd erg in trek waren om mee te knikkeren. Zowaar blijkt de heer Koffrie zelfs nog in het bezit te zijn van zo'n felbegeerde "knikker".

Dan worden er allerlei namen van bewoners uit dit gebied genoemd, zoals Radstok (de tuinbaas van Peking), Harmsen (meubels), V.d. Broek (de bakker), V.d. Veer (sigarenwinkel), Kerkhof (de kruidenier), Van Keeken, V.d. Steeg (de kapper) en Dijs, die tuinman van Canton was.

Zo komt het gesprek op Gerrie Hamer van de Vijfcentsmoppenkroeg. Haar cafeetje was een klein hokje met één toonbank, waar Gerrie met een witte schort voor en een wit mutsje op de scepter zwaaide. Om 12 uur 's morgens kwamen de eerste klanten en Gerrie stond met een lei in de hoek, waarop zij voor elke genoten borrel een streepje zette.

De klanten spraken weinig en om 6 uur 's middags volgde hetzelfde ritueel. Op zaterdag werd er afgerekend, waarbij dan vaak de helft of driekwart van het die dag ontvangen loon weer moest worden afgestaan. Het drankmisbruik was groot in die dagen en bij veel particulieren was toen een klandestien borreltje te koop. Om controleurs te misleiden betaalde men vaak niet voor de borrel maar wel voor de stoel waarop men zat.

Op een andere foto zien we het "boerderijtje" van Anna Roswij, dat gelegen was op het tegenwoordige terrein van Bosch en Keuning. Anna Roswij woonde hier met haar oude moeder en was nogal populair bij de jeugd, omdat zij met Nieuwjaar de weinig verwende kinderen uit de buurt op krentenbollen trakteerde en zij hield daarbij heel goed in de gaten of er kinderen voor de tweede keer in de rij gingen staan. Het dak bestond uit sparretjes uit het bos met daartegen riet onder de pannen. Bij afbraak bleek het huisje totaal vermolmd te zijn en stortte bij de minste aanraking in elkaar. Het dak bij de heer Koffrie blijkt dezelfde constructie te hebben en er zit nog steeds een luik op zolder waardoor vroeger de turf naar binnen werd gehaald.

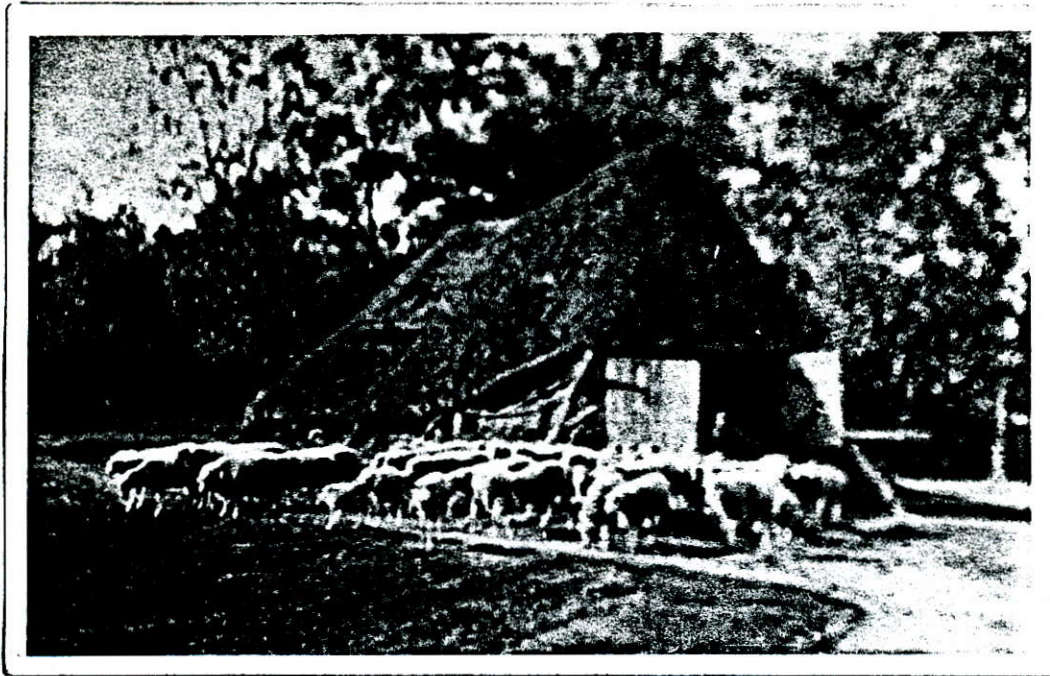


Hoek Javalaan-Noorderstraat omstreeks 1900.
De woning van Verwoerd was onbewoonbaar verklaard, daarom
noemde hy zyn huis Quo Vadis.



Oosterstraat, Baarn.

Hoek Oosterstaat-Sparrenlaan in de zelfde tyd.
Links: cafe Radstok.
Rechts voor: de winkels van v.d. Steeg en Kerkhof.
Rechts achter: de bakkerij van F.Hamer (tegenwoordig garagebedryf
het Oosten).
Daarachter de vyfcentsmoppenkroeg van Gerrie Hamer.



Schaapskooi op de Oosterhei omstreeks 1910.
Deze schaapskooi bevond zich op de plaats van de huidige
Nieuwe Begraafplaats.
Ook in de Veldstraat stond er één.



Hoek Sparrenlaan-Eikenbosweg (thans Wykamplaan) 1900.

Er zijn hier trouwens altijd opvallend veel mensen geweest die handelden in brandstoffen. Eerst in turf en later werd dit vooral steenkool en petroleum. Vermoedelijk heeft dit te maken met de gunstige ligging ten opzichte van de Eem, waarover het transport plaatsvond.

De heer Koffrie kan enthousiast vertellen over de enorme hoeveelheden steenkool en briketten die rondom het ouderlijk huis lagen. Op een gegeven ogenblik werden de hoeveelheden zo groot, dat men alleen nog maar via de kolen het huis binnen kon komen.

Bekende petroleumventers waren verder Van Ee, De Hoop, Hovius en Hezeman. De petroleum werd meestal met een hondekar uitgevent.

De zolder bij Koffrie werd trouwens niet alleen gebruikt voor turfopslag, maar hier sliepen ook een tijd de kinderen van de familie Rademaker. De vele kinderen sliepen op los stro, waarbij de slaapplaatsen van de broers en zusters gescheiden werden door een gordijn.

De begroeiing van de Oosterhei moet schitterend geweest zijn. Men vertelt mij over de prachtige beukenheggen van soms 2 m hoog, waar de vrouwen de was op lieten drogen en die de kinderen bij regen als schuilplaats dienden.

Men vond er wilde krenten, rodondendrons, kastanjabomen, sterappel- en perebomen. Het gras voor het huis van de meester werd door vader Koffrie regelmatig gemaaid en diende weer als voedsel voor het paard.

We hebben het over de kwekerij van Bakkenes aan de Balistraat. Eigenlijk was dit een stuk van het Pekingbos. Hier kweekte Bakkenes bougainvilles, sierheesters en baardmannetjes. Bakkenes deed jaarlijks mee aan een tentoonstelling in Amsterdam en won daar steevast de eerste prijs. Op een daartoe speciaal geconstrueerde tentwagen met bloementafeltjes erop werden de planten naar Amsterdam gebracht. Het moet een bloeiend bedrijf geweest zijn, want de kolen voor de verwarming van de kassen werden per wagon gekocht.

Veel mensen op de "hei" hadden een bijnaam. Men spreekt over: Jumbo (Jo Broerze), Sinterklaas (Klaas van Zijst met een witte baard), Dirk Hug (Dirk de Zoete) en oude Wiet (Ravenhorst). Ook heeft men het over "Griet van half elf", die op de hoek van de Eikenbosweg woonde. Naast haar woonde Willem Humpes (Willem Radstok), hij bezat een grote schuur vol oude rommel. Samen met Janus Pas waren zij de eerste "antiquairs" van de Oosterhei. De oude spullen werden meestal op verkopeningen voor een gering bedrag gekocht en doorverkocht aan de vrouwen uit de buurt. Voor een ieder was er wel iets van zijn/haar gading te vinden: een petroleumstel, een matras of een stuk linnen-goed.

Oude Wiet bewoonde in deze buurt een oud hutje met open pannen. Hij deed toen al aan isolatie door uit het bos gehaalde denne-naalden op het dak en tegen de gevel te leggen. In het voorjaar werden ze op het land gebracht, maar dit bleek slecht voor zijn gewassen die aangetast werden door schimmels.

Ook Dirk Hug (Dirk de Zecete) moet een schilderachtige figuur geweest zijn. Hij at elke dag vlees. Alle dieren die in de buurt doodgingen werden naar hem toegebracht. Hij braadde dit vlees en het rook er altijd lekker naar gebraden konijn of kip. Zelfs varkens die gestorven waren aan de vlekziekte, werden door hem met smaak opgepeuzeld. De konijnen zaten bij hem in de kamer. Toch schijnt hij er nooit schade van ondervonden te hebben, want hij stierf pas op 94-jarige leeftijd.

Er zouden nog talrijke verhalen te vertellen zijn. Een gesprek van één avond is eigenlijk nog veel te kort. Mochten er lezers of lezeressen zijn die zich geroepen voelen het bovenstaande aan te vullen, dan houden wij ons van harte aanbevolen.

Wij danken tenslotte de familie Koffrie voor hun hartelijke ontvangst en voor hun welwillende medewerking.

J. Kruidenier

o-o-o-o

80 JAAR GELEDEN

=====

Uit het dagboek van meester Pluim.

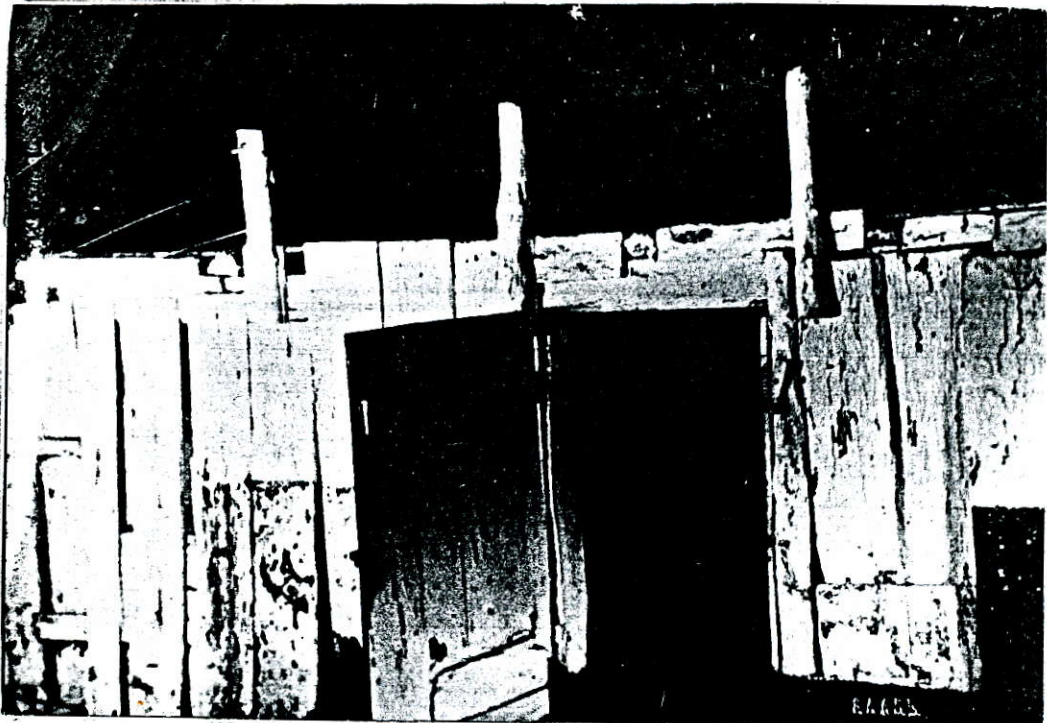
De bevolking bestond uit 3476 mannen en 4131 vrouwen, samen 7607 inwoners. Het jaar daarvoor waren het er 7350. Baarn groeide toen goed.

- 1 jan. De gemeente neemt de gasfabriek over (was in particuliere handen)
- 10 jan. Eemdijk krijgt een school met de bijbel
- 24 jan. De lantaarns zullen tot 's nachts half 2 blijven branden
- 25 jan. In de Nieuwstraat brandt een gasgloeilicht op proef.
- 10 febr. Besloten pastkantoor te verbouwen, kosten ± f 3.000,--
- 23 febr. Vulkanische de mesgedaald
- 9 maart Lommeroord (thans Brinkendael) en Kersbergen (Bosstraat) voor resp. f 20.000,-- en f 32.000,-- te koop aangeboden
- 21 april De eerste handwijzers van de ANWB geplaatst
- 22 juni Nieuwe wielrijdersvereniging opgericht: B.F.C. Baarnsche Fiets Club.
- 7 juli 28 gaslantaarns erbij geplaatst. In de lanen die 's winters onbewoond zijn, zullen niet alle lantaarns branden
- 8 juli Wedstrijd in het aanleggen van bloemperken
- 13 aug. Pastoor F.J.C. Kok 12½ jaar in Baarn
- 18 aug. Mej. Oldenshof tot onderwijzeres benoemd aan de Oorsprong
- 22 sept. Het hoofdgebouw van de Iedertentoonstelling te Waalwijk komt naar Baarn om als noodkerk dienst te doen tijdens afbraak en nieuwbouw R.K.-kerk
- 1 dec. Voor 2 onderwijzers (1 Ooster- en 1 Westerschool) waren 27 schooltenten.

o-o-o-o



Drente? Nee, dit was het huis van Anna Roswy en het werd pas gesloopt in 1945. Het stond aan de Bremstraat op het tegenwoordige terrein van Bosch en Keunig.



Het interieur van Anna's huis.
Boven werd geslapen, beneden was de woonkamer.

Dirk Hug. (Dirk de Zoete.)
Hy was een opvallende
bewoner van de Oosterhei.
"Alles wat gebraden is of
onder de grond heeft ge-
zeten is eetbaar", was één
van zyn leefregels.
Ondanks dat behaalde hy een
respektabele leeftyd.



Dove Dorus (D. Koffrie.)
Op deze foto ziet u hem als
dorpssomroeper.



JEUGDHERINNERINGEN

=====

Tot de mooie herinneringen uit mijn jeugd behoort ongetwijfeld ook Koninginnedag, de dag dat Koningin Wilhelmina verjaarde. Geen defilé, maar een aubade van zo'n tweehonderd zangers en zangeressen, onder leiding van de heer Nieuwstad. De dames in lichte toiletjes, de heren in stemmig donker, liepen wij de mooie laan van hek naar paleis onder prachtige oude bomen. Rustig namen we onze plaats in voor het bordes en zeer fraai klonken de liederen, o.a. uit Valerius gedenkklank, koor uit de Tannhäuser, naar omhoog waar weldra de koningin verscheen met een hofdame.

Na afloop kwam zij dirigent en koor bedanken dat "zo geheel à capella gezongen had". Er was geen luidspreker, maar het dorp was nog zo rustig dat ieder woord duidelijk te horen was. Ook Koningin Emma in haar koetsje was uniek. Zo omstreeks vijf uur n.m. reed zij buitenom via de Zandvoortweg over Eemnes, waar zij altijd genoot van het ruime uitzicht over de polders. Meestal was zij in het lila, hoedje en japon.

Als kinderen renden we naar het hek, maar gingen op het laatste moment achter een dikke boom staan uit verlegenheid, niet wetend of men buigen moest of alleen maar wuiven. Moeder zei: "het mag allebei, hoor!"

Ook de burgervader pastte zo echt bij het fraaie deftige dorp van omstreeks 1910. 's morgens als wij naar school gingen kwam hij uit zijn villa aan de Eemnesserweg, keurig in het zwart met half-hoge hoed, streepjesbroek, grijs vest en wandelstok met zilveren knop. Op zijn gemak schreed hij naar zijn arbeid in het gemeentehuis. Algemeen geacht en eerbiedig gegroet door de inwoners. Zelden zagen wij een voornamer burgemeester als onze Baron d'Aulnis de Bourrouill.

Ook de jongedames-kostschool aan de Dalweg had onze kinderlijke belangstelling. We kropen door het prikkeldraad van villa Veltheim, toen nog een stukje bos met eekhoorns. De laatste kamer van de school was muzieklokaal en heerlijke klanken van viool of piano klonken door het open raam naar buiten. Soms kwam er op een zomeravond een club studenten in die tuin om een serenade te brengen aan hun uitverkorenen. Hier en daar keek verstolen een meisjeskopje door de gordijnen; het was nog erg streng in die tijd en de jongedames werden goed bewaakt. Ook kropen ze zelf wel door het prikkeldraad in het vrije uur om heimelijk en rustig hun billet d'amour te lezen.

Een ander evenement in die jeugdijaren waren voor ons de volksconcerten. Rijke families speelden voor ons in een gehuurde zaal van hotel Centraal of Velars, ik weet niet meer hoe het toen heette. We betaalden 10 cent entree voor het concert. Mijn vriendin vond dit te duur en kroop met nog een paar op de vensterbank om van daar uit mee te genieten, maar van tijd tot tijd werden ze weggejaagd uit vrees dat ze zouden vallen.

Familie Enthoven, Patijn, Röntgen waren namen die daardoor bekend werden. Ook jonge dames van de kostschool droegen voor uit de gedichten van Adema van Scheltema.

En dan de goede concerten op de Brink, van Crescendo, die heerlijk klonken in de stille zomeravond onder bekwame leiding van de heer Van Dapperen. Onze hond vond het zo lyrisch, dat hij begon te huilen en jammeren, zodat hij naar huis gebracht moest worden.

Het roeien op de Eem behoorde ook tot onze vreugden. Vader aan de riemen, rechts naar Amersfoort, links de kant van de Zuiderzee.

Als de grootouders uit Amsterdam overkwamen was er altijd een ritje met de paardentram naar Soest bij of er werd een brik gehuurd en dan gingen we naar Lage Vuursche.

Zo kunnen we nog een tijdje doorgaan. Al met al waren we bevoorrecht onze jeugd in Baarn te mogen doorbrengen in plaats van in een stad. Het gejubel van de vogels in de vroege zomermorgen klonk ons als muziek in de oren, er waren nog zoveel bomen voor hen.

Tot de dorpsfiguren in die tijd behoorde zeker Dirk Dot. Op zondagmiddagen vermaakte hij de wandelaars in het bos met het zingen van liedjes, zich met zijn stok begeleidend op een denkbare viool strijkend. De centen die hij daarvoor kreeg werden na afloop omgezet in sterke drank. Op een zondagavond kwamen we uit de kerk, lopend, en voor ons uit waggelde dronken Dirk zig-zaggend over de weg in de Nieuwstraat. Hij stak de straat over, wankelde en viel, midden op de weg bleef hij liggen. Gelukkig waren er nog geen auto's in ons dorp, wel koetsjes, en juist kwam er een in matige draf aan. Vlak voor Dirk kon de koetsier het paard laten stoppen, we hielden de adem in. Het dier boog het hoofd naar het slachtoffer voor zijn hoeven. Dirk, die op zijn rug lag, keek omhoog in de ogen van het paard. Wat zijn beneveld brein hierin herkende, weten we niet, maar plotseling klonk luid in de stilte zijn stem: "'k hè lak aan jou". Allen schoten in de lach en dat brak de spanning. Gewillige handen trokken de dronkaard snel naar de kant van de weg.

Nog een bekende figuur was de plaatselijke omroeper Van Klingeren. Hij sloeg op een koperen gong en met heldere stem riep hij het nieuws rond, bijv. van een noodslachting of een visafslag, altijd welkom voor de huisvrouw. Tot op hoge leeftijd hield hij het vol. Hij stierf boven in de toren van een kerk, waar hij de vlag uithing op Koninginnedag; dat bleek teveel van zijn krachten gevegd te hebben. Zijn zoon volgde hem op, maar die was haast nooit te verstaan; waarschijnlijk werd het geluid gedempt door de zware hangsnor van de man. Eenmaal werden we meegetroond door buurkinderen. Er was "biescoop" à 5 cent in het zaaltje in de Weteringstraat, naast het huis van Hr. v.d. Dool. Godsdienstonderwijzer stond er op zijn deur. Afgrijzelijke tonelen verschenen op het scherm van de toverlantaarn. Dronken mannen werden uit de kroeg gehaald, ze hadden hun laatste cent verbrast, armoedig geklede vrouwen en kinderen wachtten bij de deur. Thuisgekomen sloeg hij de boel kort en klein, ook vrouw en kinderen werden soms mishandeld. De geheelonthouding meende het goed met de drankbestrijding, maar dat alles was teveel voor de tere kinderzieltjes; 's nachts droomden ze er akelig van.

Heer Jansen van villa Canton gaf ons dorp het badhuis aan de Eem. Zijn gulheid werd luid uitgegalmd door de dankbare jeugd: "Jansen in een beste vent, hij liet een badhuis bouwen", en wat er verder volgde.

Mevr. E. Dijkhoorn.

Over mijn lezing voor de H.K. "Baerne" d.d. 19 april 1983

DE ACHTERLIGGENDE GEDACHTEN VAN DE GOTIEK

=====
 Zoals u misschien gelezen hebt in het vorige nummer van "Baerne", zal ik op 19 april a.s. een lezing geven over de Gotiek. Zoals al uit de titel blijkt, zal het niet in eerste instantie gaan over uiterlijke kenmerken of de stijlontwikkeling, hoewel deze aspecten natuurlijk wel aan de orde zullen komen. De vraag naar het waarom van de vorm zal centraal staan. Waarom werd de vorm van de Gotiek, die op vele punten wezenlijke afwijkingen vertoont t.o.v. de voorafgaande Romaanse stijlperiode, op een gegeven moment over het grootste deel van West Europa het algemeen geaccepteerde bouwideaal? Wat wilde men tot uitdrukking brengen in de Gotische kerk en waarom zijn de gekozen vormen daar zo geschikt voor?

In de Middeleeuwen dacht men anders over de architectuur en zijn inhoudelijke betekenis. Voor ons is het moeilijk te begrijpen dat architectuur een bepaalde inhoudelijke betekenis heeft, iets voorstelt of verbeeldt, een bepaalde boodschap in zich heeft. Maar al te vaak zien wij architectuur als functioneel, groots, indrukwekkend en mooi zonder ook maar de aanwezigheid van andere aspecten te vermoeden. Begrippen als "mooi" en "groots" gelden natuurlijk ook in de Middeleeuwen, maar er komt iets bij, namelijk dat, zeker door de bouwmeesters en de intellectuele elite, architectuur gezien werd op een vergelijkbaar niveau als bijvoorbeeld een schilderij, het stelde iets voor en kon een boodschap in zich bergen. Deze wat vreemd lijkende gedachtengang is misschien het beste uit te leggen met bijvoorbeeld het begrip "symbool". In de Middeleeuwen verstond men hier iets anders onder dan wij. Voor ons is het begrip nauw verbonden met bijvoorbeeld de poëzie, zo is de roos het symbool voor de liefde. Voor ons vervangt het symbool het beeld, beide begrippen zijn niet identiek. In de Middeleeuwen daarentegen treden beide begrippen tegelijkertijd op. Direkt onder de oppervlakte van ieder objekt op aarde bevindt zich de symbolische waarde, zonder welke het betreffende objekt geen realiteit zou bezitten.

De verklaring hiervoor is eenvoudiger dan je op het eerste gezicht zou denken. De Middeleeuwen waren de eeuwen waarin het geloof en het goddelijke centraal stonden. De wereld hier op aarde was van een beperkte duur en slechts in zoverre belangrijk, dat zij een voorbereiding vormde voor het leven in het Hiernamaals. Onze wereld op aarde was een afspiegeling van die in het Hiernamaals en ieder objekt op onze vergankelijke aarde was weer een afspiegeling van hetzelfde objekt in het Hiernamaals. Deze direkte band tussen aarde en Hiernamaals was er de oorzaak van dat ieder objekt op aarde geladen was met iets goddelijks. De goddelijke geladenheid is meteen de symbolische waarde die in het objekt zit, een symbolische waarde die dus altijd aanwezig is en de waarde van het betreffende objekt bepaalt.

Zonder die goddelijke geladenheid zou het objekt geen realiteit bezitten, omdat het dan slechts behoorde tot de vergankelijke aardse maatschappij, die in het teken van het Hiernamaals niets betekent dan een voorbereiding. Deze ideeën van goddelijke geladenheid spelen ook een rol bij de kerken waarover ik het zal hebben. De uiterlijke verschijning is een uitbeelding van de onderliggende - goddelijke - betekenis, die ook in dit geval de eigenlijke waarde van het werk bepaalt.

De Gotische bouwstijl is gebaseerd op een aantal technische verworvenheden, zoals daar bijvoorbeeld zijn het kruisribgewelf, de spitsboog en het systeem van de luchtbogen. Deze technische aspecten, die ik in mijn lezing verder zal uitwerken, lossen voor een deel het probleem bij uitsteking van een gebouw met de afmetingen van een kathedraal op. Het gaat er namelijk om dat de druk van het gewelf en de dakconstructie, die zonder speciale maatregel de muren uiteen zou drukken, afgeleid wordt. Het afleiden van de druk gebeurt bij een gotische kathedraal bijvoorbeeld door de luchtbogen. Luchtbogen zijn, de naam zegt het eigenlijk al, steunbogen die zich in de lucht aan de buitenkant van de kerk bevinden. De muren, die te licht en te dun zijn om de grote druk te verwerken, worden gesteund door hele dikke steunpijlers van buiten en om een direkt verband tussen deze pijlers en het gewelf tot stand te brengen, dienen deze luchtbogen.

De koorpartij van de Saint-Denis te Parijs, gebouwd in de veertiger jaren van de twaalfde eeuw, geldt als het eerste gotische bouwwerk. Technische en structurele kenmerken van de Gotiek kwamen daarvoor afzonderlijk van elkaar ook wel voor, maar in de St.-Denis treden ze voor het eerst samen op. De St.-Denis staat aldus op het breukvlak van twee stijlen, de voorafgaande Romaanse en de Gotische stijl. Het overgaan op een nieuwe stijl, m.a.w. het direkt afwijzen van de bestaande stijl, houdt een bewuste positiebepaling in, zeker van degenen die de nieuwe stijl introduceerden, die niet alleen gebaseerd kan zijn op het gevoel van "we willen nu wel 'ns iets anders". Andere motieven moeten dan ook een rol gespeeld hebben, anders zou de Gotische stijl als zodanig ook nooit zijn bestaansrecht tot in de zestiende eeuw behouden hebben.

Deze gedachtengang houdt meteen de rechtvaardiging van de door mij gekozen benaderingswijze in zich. Immers, als de Gotiek niet meer was dan een modegril ("we willen nu wel 'ns iets anders"), hoe zou men dan kunnen spreken van "de achterliggende gedachten van de Gotiek?" Voor mij is de Gotiek dan ook iets anders, het is een stijl die heel duidelijk gebaseerd is op bepaalde ideeën die leefden in de filosofie en theologie en die deze tracht uit te beelden. De Gotiek is het kind van zijn geestelijk klimaat, dat is eigenlijk het idee dat ik in mijn lezing voor u wil uitwerken.

Tot slot wil ik u nog iets vertellen over de Middeleeuwen als historische periode. Het is heel wel mogelijk dat het beeld van de Middeleeuwen, dat spreekt uit dit artikelletje, niet overeenkomt met de voorstelling van de Middeleeuwen die u wellicht hebt. Maar al te vaak worden de Middeleeuwen gezien als een duistere en vooral statische periode, waarin men zich alleen manifesteerde in groepssfeer, individuele geesten niet bestonden en alles werd gerelateerd aan het geloof. Dat is een beeld dat genuanceerd moet worden, te vaak blijkt dat dergelijke algemene uitspraken niet waar zijn en daarom ook weinig waarde bezitten. Natuurlijk speelde het geloof een alles bepalende rol, maar niet een over-spoelende, waarbij geen ruimte gelaten werd voor individuele denkbeelden, uitspraken en ontwikkelingen.

Het zwart-wit beeld als boven geschetst is eigenlijk de erfenis van de driedeling van de geschiedenis, die ingezet werd in de Renaissance. Met de Renaissance begon de moderne tijd, die in een ver verleden voorafgegaan werd door een bloeiperiode (Romeinse tijd). Daar tussenin lag een periode van verval, die dan ook als tussenperiode betiteld werd in de naam "Middeleeuwen". Het veel te negatieve beeld van de Middeleeuwen is ontstaan in de Renaissance, toen men de klassieke oudheid als het hoogtepunt beschouwde en van mening was dat de klassieke erfenis in de Middeleeuwen volledig ontkend werd, sterker nog, volledig afwezig was.

In die tijd is ook de term "Gotisch" ontstaan, een achteraf bedachte en in beginsel negatieve term. De kerken waarover ik het zal hebben werden gezien als architecturale uitingen van barbaren, van die Gothen, zij werden ondergewaardeerd omdat men vond dat ze teveel afweken van het klassieke ideaalbeeld.

Ik ben nu aan het einde gekomen van dit stukje. Ik hoop dat ik de moeilijke materie een beetje begrijpbaar heb uitgelegd. Zo niet, kom dan naar me luisteren! En voor de mensen die geïnteresseerd zijn, tot in april,

Jan Konst.

o-o-o-o

MEDEDELING

=====

In ons volgende nummer van "Baerne" willen we aandacht besteden aan de mobilisatietijd in Baarn. Indien u ons hierover op enigerlei wijze zou kunnen informeren, neemt u dan contact op met de redactie. Elke bijdrage is weer van harte welkom.

Van mevrouw Egmond-Pluim ontvingen we een door haar ingesproken bandje met jeugdherinneringen. Tevens schonk zij ons een viertal oude foto's. Namens de Oudheidkamer bedanken wij haar hiervoor oprecht.

NIEUWS VAN DE ARCHEOLOGISCHE WERKGROEP

=====

In de laatste maanden werden door enkele leden van de Archeologische Werkgroep, op hun kontaktavond, korte foto- of diareportages verzorgd over archeologische onderwerpen.

Jan van der Laan liet dia's zien van een noodopgraving bij Cuxhaven in Duitsland. Het betrof een urnenveld met steenkist en grafheuvel uit \pm 400 na Chr. Ongeveer 40 cm beneden het maaiveld lag onder de grafheuvel het lijksilhouet van een, ongeveer twee jaar oud, meisje. Bij het silhouet werden als bijgiften o.a. een in elkaar gedrukte aardewerken pot, resten van een ijzeren mes plus messchede en een klein stukje textiel gevonden. De steenkist, die door het Duitse leger in zijn geheel uit de grond is gelicht, staat nu voor het stedelijk museum. Een uitgebreid verslag is gepubliceerd in Westerheem nr. 5 - 1982, welke in de volgende knipselkrant van de ARWE meecirculeert.

Olof van Baarzel liet dia's van Albanië zien. Uit de dia's bleek hoe primitief de mensen daar nog leven. Omdat het klimaat er warm en droog is, zijn bouwkundige monumenten van vroegere overheersingen erg goed bewaard gebleven. Hoewel er niets aan opgravingen e.d. wordt gedaan ligt hier voor de archeoloog nog een complete wereld open.

Cor Emmelkamp vertelde aan de hand van foto's, die met de episcoop vertoond werden - over een zeer interessante reis langs de overblijfselen van de klassieke oudheid in Klein Azië, o.a. Troje, Ephesus, Pergamon, Aspendos. Men krijgt daar nog een goed beeld van de eens zo grote Griekse en Romeinse beschaving in deze streken.

o.o.o.o

LANDESAUFNAHME; Wat is dat nu eigenlijk?

Van tijd tot tijd wordt ons de vraag gesteld wanneer activiteiten van de archeologische werkgroep ter sprake komen: "Wat is dat nu eigenlijk, die "Landesaufnahme"?"

Het woord "Landesaufnahme" kan wellicht het best vertaald worden met "regiobeschrijving", waarbij men een bepaald gebied beschrijft op basis van onderzoek in archieven, museale bestanden en evt. vondsten van particulieren.

Wat de Arwe regelmatig pleegt te doen - d.w.z. des zondagmorgens om de 14 dagen - is dan ook eigenlijk geen "Landesaufnahme", maar (al weer zo'n goed Nederlands woord!) "Geländebegehung", te vertalen met "terreinbelopen" ofwel "veldverkenning".

De bedoeling daarbij is alle bijzonderheden vast te leggen, die ons iets over het verleden van het desbetreffende gebied kunnen zeggen.

Onontbeerlijk zijn daarbij twee zwart/wit kaarten en een gekleurde kaart van het onderhavige gebied, schaal 1 : 10.000. De zwart/wit kaarten worden eigenhandig ingedeeld in vakken, die volgens eigen systeem genummerd worden.

Eén kaart is bestemd voor gebruik in het veld (gaat er na verloop van tijd wel verfromfaaid uit zien) en de andere om er thuis de gevonden gegevens in het net in te verwerken. Ook een zakboekje mag niet ontbreken, waarin de gegevens uit het desbetreffende vak worden vermeld. Naast datum, nummer van het onderzochte vak en de namen van de zoekers, worden vermeld de weersomstandigheden, landschappelijke verschillen (hoogte in akker, plekken in afwijkende kleur b.v.), gedane vondsten (scherfjes, vuursteen-afslagjes e.d.), wijde/dichte betrooiing en een voorlopige conclusie.

Het is dus de bedoeling een bepaald terrein, overeenkomende met het op de kaart genummerde vak, systematisch te onderzoeken. Er wordt daarbij gelet op alle oneffenheden, die mogelijkerwijs zouden kunnen duiden op b.v. een grafheuvel, een oude verschansing, zeefheuvelds van een vroegere grintwinning, kortom eigenlijk op alle vergravingen/ontgrondingen. Ook op wegen en paden wordt gelet. B.v. op mogelijke aansluitingen, evt. oude verhardingen, evenals op houtwallen, singels, greppels e.d.

Vindt men b.v. langs een pad meerdere grafheuvelds, dan zouden we wel eens met een prehistorische weg te maken kunnen hebben. Maar ook wordt gelet op verbindingen tussen bepaalde punten. We kunnen te maken krijgen met een oude postweg, een "Hessen"-weg of gewoon "de" oude weg naar Hilversum of Utrecht.

Om een voorbeeld te noemen: Denkt U zich even het ravijn en de spoorlijn weg, waarvan immers pak weg 125 jaar geleden nog niets te zien was. Trekt U dan de Oude Utrechtseweg eens door. Met een goede kaart er bij kunt U dan nagaan hoe een simpel boslaantje in het Roosterbos (vroeger Overbosch) ooit de weg naar Utrecht was.

Dat laantje blijkt dan weer dwars door een "omgracht" trapeziumvormig terrein te lopen, dat we op een oude kaart van het grondgebied van Paleis Soestdijk anno 1768, in het bezit van de Heer C. v.d. Steeg, terugvinden als het "Franse Kamp".

Hoewel we geen duidelijke aanwijzingen hebben, dat in het rampjaar 1672 de Franssen ook in onze zeer nabije omgeving gelegerd waren, spelen onze gedachten met die mogelijkheid.

In elk geval is het een interessant gebied, dat U zelf overigens gemakkelijk kunt vinden aan de hand van de op de bladzijde hiernaast afgedrukte fragmenten van resp. een plattegrond van pl.m. een eeuw geleden (met waarschijnlijk later - overigens niet geheel nauwkeurig - ingetekende spoorlijn) en van de kaart anno 1768 van de Heer v.d. Steeg.

Interessant zijn ook de houtwallen. Vaak duiden ze op vroegere perceelsafscheidingsen. Aan de begroeiing (erg oude zware knoesten of minder zware) kunnen we zien of we met oude of minder oude wallen/singels van doen hebben. Zien we midden in een stuk bos enkele lindebomen, dan kunnen die duiden op een vroegere bewoning, evenals een uit zijn krachten gegroeide beukenhaag zoals we die met name kunnen zien op de plek, waar we op oude kaarten de boerderij "De Kaap" vinden.

Vijvers, greppels, ze kunnen ons hun eigen verhaal vertellen wanneer we er op letten.

Ook de bodembedekking kan ons iets te zeggen hebben. Moerasplantjes b.v. of plantjes, die eigenlijk in een zoutwatermilieu thuishoren en ons dus vertellen hoe ver het zeewater ooit landinwaarts kwam.

Natuurlijk zijn er ook dingen, die we niet kunnen verklaren. Raadsels zullen er echter altijd blijven. Al doende leert men overigens.

Mocht U naar aanleiding van deze uiteenzetting eens mee willen gaan, dan bent U - lid of geen lid - altijd van harte welkom.

Denkt U vooral niet, dat we daar met geleerde gezichten rondlopen. Integendeel. Het is steeds weer een zoeken en je allerlei dingen afvragen.

En eerlijk gezegd lopen we ook wel eens over heel andere zaken te praten en realiseren ons dan plotseling, dat we al pratend helemaal niet opgelet hebben.

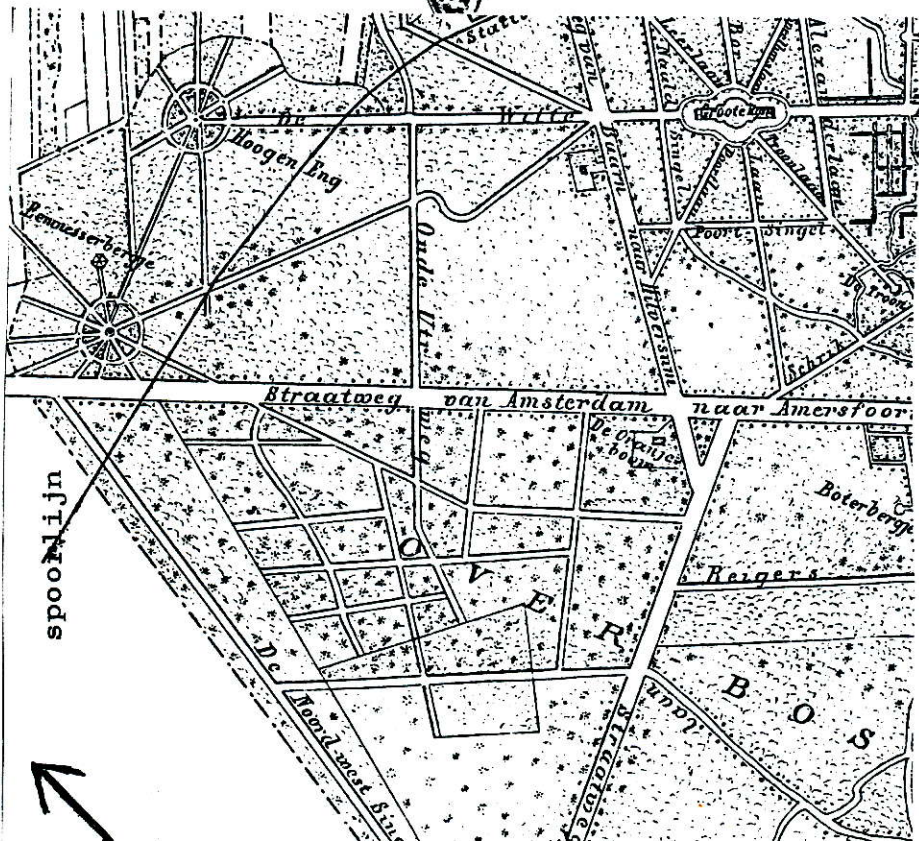
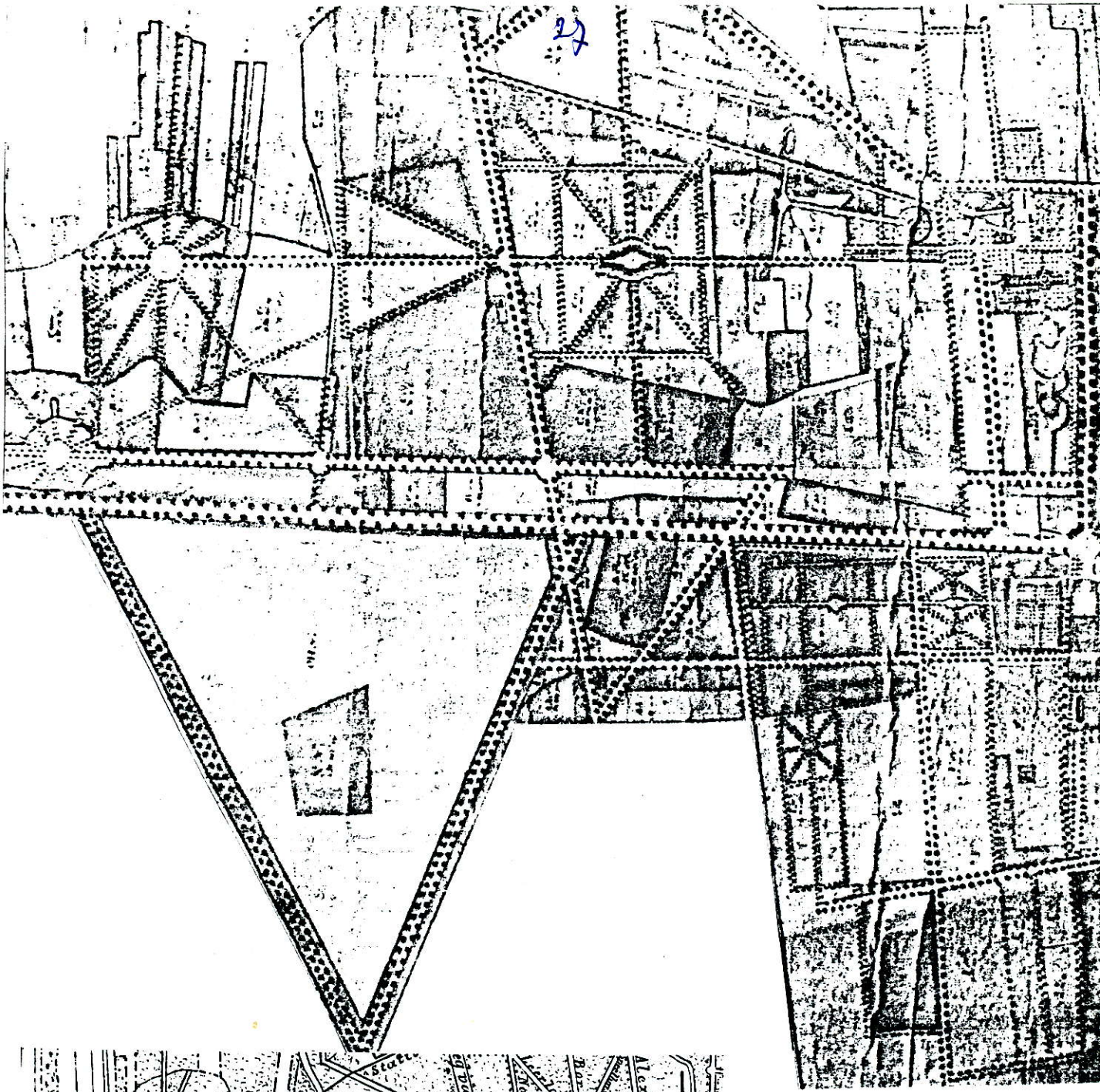
Voor één ding moet ik U wel waarschuwen. Het is bepaald niet altijd stevig doorstappen, maar nogal eens stilstaan en delibereren over wat iets te betekenen kan hebben.

Niet alle Arwe-leden zijn dan ook even grote liefhebbers van "Landesaufnahme" oftewel veldverkenning en het is zeker niet het meest spectaculaire werk, dat gedaan moet worden. Echter wel een uitermate belangrijk werk. Door veldverkenningen zijn al heel wat ontdekkingen gedaan. Door concentraties van vondsten is men b.v. nederzettingen op het spoor gekomen.

Overigens, de gevonden resultaten worden, zoals gezegd, verwerkt in de "nette" kaart, vondsten worden beschreven en alles wordt tenslotte met de provinciaal archeoloog doorgenomen.

Hart en ziel van deze activiteit van de Arwe, m.a.w. organisator en coördinator, was sinds jaren - eigenlijk vanaf het prille begin - de Heer Bart Braat.

Deze heeft helaas in november 1982 moeten afhaken i.v.m. een knieblesure, die maandenlang rust vereist.



Rechts: fragment kaart v/h grondgebied van Paleis Soestdijk anno 1768.

Boven: fragment pl.m. 100 jaar oude plattegrond v/h Baarnse Bos.

Zie in driehoek Amsterd.straataw./Hil-versumsestraatw./Noordwestsingel het trapeziumvormige Franse Kamp.

Op de inzet boven zien we eveneens de Oude Utrechtseweg, nu nog als "wandel-pad" terug te vinden.

De Heer Braat kan en mag lopen gelukkig, echter niet langdurig en niet op oneffen terrein.

De organisatie van een en ander is nu in handen van de Heer Jan van der Laan, De Bark 17, tel. 11656, tot wien U zich kunt wenden voor evt. inlichtingen.

Tenslotte is een woord van hulde en dank aan de Heer Bart Braat, die de veldverkenning, aanvankelijk met hulp van de Heer Hans Fokkens, op poten heeft gezet en tot bloei gebracht, hier zeker op zijn plaats!

Alle zoekers van de groep wensen Bart een voorspoedig herstel en hopen, dat hij over niet al te lange tijd weer "mee" mag!

G.H. Grootendorst-Doornekamp

VERSLAG VAN DE LEZING OVER BEGRAVINGEN IN DE MIDDEN-BRONSTIJD

door A.D.VERLINDE , PROVINCIAAL ARCHEOLOOG VAN OVERIJSEL

Deze lezing was georganiseerd door onze ARWE en op 23 februari j.l. gehouden in de Waldheim MAVO .

Spreker begon te vertellen dat het natuurlijk erg afhankelijk is van de manier van "begraven" of er later van deze "begravenis" nog iets is terug te vinden. Hij gaf een tweetal voorbeelden, waarbij dit zeer zeker niet het geval zal zijn. In de eerste plaats is het bij een bergvolk in Azië gebruikelijk om het dode lichaam in stukken te snijden en de stukken op de rotsen achter te laten, wetende dat deze delen door roofvogels verder opgeruimd worden. Als tweede voorbeeld noemde hij het uitstrooien van crematie-as, zoals veelal in India en tegenwoordig ook hier gebruikelijk is.

Het is verder opvallend dat er in onze streken gezien vanuit de prehistorie tot heden geen evolutie heeft plaats gevonden in de manier van begraven. Nog steeds kennen we: de inhumatie (= lijkbegruving) en de crematie (= lijkverbranding).

In de vroege bronstijd en daarvoor kende men uitsluitend inhumatie.

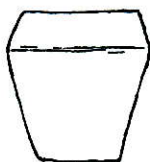
In de midden bronstijd kwam crematie het eerst voor in Engeland (onder andere de Wessex-cultuur) en heeft zich daar vandaan uitgebreid, via Noord-Frankrijk tot Zuid- en Midden-Nederland, maar niet naar Oost- en Noord Nederland.

Crematieresten werden ofwel in een doekje verzameld en in/op de grond gelegd, ofwel in een urn verzameld. In het eerste geval vinden we onder gunstige omstandigheden alleen nog een klompje crematierest terug, in het tweede geval de gehele crematierest.

In chronologische volgorde onderscheiden we de volgende urnen-culturen:

- a. Hilversum cultuur: dit zijn urnen met een duidelijk zichtbare schouderknik;
- b. Drakenstein cultuur: hierbij is de schouderknik door een ronding vervangen;
- c. Laren cultuur: urnen waarbij de ronding praktisch recht is geworden.

(Zie ook onderstaande schematische figuren.)



a.

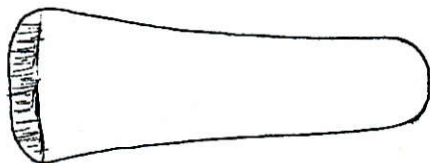


b.



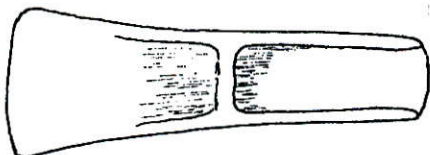
c.

Spreker vertoonde vervolgens enkele dia's van bronzen bijlen.



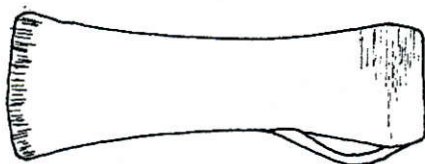
"vertaling" in brons
van de stenen bijl.

opstaande kant



zogenaamde hielbijl.

Uit de late bronstijd zijn zogeheten kokerbijlen bekend.



In de koker werd een
stok gestoken.
Tussen stok en oor was
een verbinding gemaakt
om ronddraaien in de
koker te verhinderen.

In de bronstijd gebruikte men vrij algemeen heideplaggen voor de opbouw van grafheuvels. Hierbij werden, behalve bij de bovenste deklaag, de heideplaggen omgekeerd boven het graf opgestapeld. Zeer zelden wordt bij een opgraving nog iets van deze structuur teruggevonden. Meestal vinden we onderstaande structuur:

zwart/grijs zand



zwarte band = strooisellaag of
oude loopvlak

lichtgrijs loodzand

hier zijn de mineralen uitgespoeld
en in de oerlaag terechtgekomen



podsol laag

oerlaag

bovenzijde donkere grond en
daaronder "fibertjes" (horizontaal)
in het gele zand

Na deze inleiding beperkte spreker zich tot de opgraving van twee grafheuvels te GANDELKE bij WEERSELO (gelegen NNO van Hengelo (Ov.), ongeveer tussen Almelo en Oldenzaal). Het betreft hier twee zogenaamde "familie-grafheuvels", d.w.z. heuvels met meerdere bijzettingen in één grafheuvel (normaal bevattende 3 à 20 graven). Bij beide heuvels betreft het inhumaties.

Men kende indertijd twee manieren voor zo'n inhumatie. Namelijk die, waarbij het lichaam in gestrekte houding begraven werd (zoals we dat tegenwoordig nog kennen) of waarbij de doden met opgetrokken knieën op hun zijde werden neergelegd. Deze laatste ligging noemt men wel met een onjuiste benaming "hurkhouding". Volgens de spreker is het beter in dit geval van "slaaphouding" te spreken.

Het verschil tussen beide begraafwijzen is nu bij opgraving te concluderen uit de lengte van de grafkuil. In het eerste geval (rugligging) zal deze lengte 2 m of meer bedragen, terwijl in het tweede geval (hurkhouding) de lengte beduidend minder dan 2 m zal zijn.

Voor natuurlijk materiaal, dat niet afgesloten is voor zuurstof, geldt in het algemeen het volgende: materiaal, dat verkoold is, wordt door de natuur in de loop der tijd niet meer omgezet (en kunnen we derhalve in de grond weer terugvinden), terwijl niet verkoold materiaal (ook beenderen) op de lange duur totaal vergaat (hiervan vinden we dan ook praktisch nooit iets terug).

De eerste besproken grafheuvel was van het normale ronde type (0,5 m hoog en 10 - 18 m diameter).

Opgraving is geschied volgens de quadrantmethode.

Bijzonderheden van deze heuvel waren:

- 1) Men heeft een groter dan normaal aantal graven gevonden. Ca. 50.
- 2) Rond de grafheuvel was een greppel, waarbuiten een palenkrans van 18 palen gevonden werd. De afstand tussen de palen was exact gelijk, ca 2,25 m, behalve aan de zuidoostzijde, waar men één afstand van 2,5 m vond. Dit laat zich als volgt verklaren: Met een graf als middelpunt heeft men in het veld een cirkel getrokken, waarop men, uitgaande van de oostzijde, met een maatlat (tak of iets dergelijks) een constante afstand heeft afgemeten en op die plaatsen de palen ingegraven. De ene grotere afstand wijst er dan op, dat het geheel "niet helemaal uitkwam". Bij andere opgegraven grafheuvels heeft men hetzelfde verschijnsel geconstateerd. Een vaste afstand dus tussen de paalgaten met uitzondering van één of twee afstanden, waarbij de onregelmatigheid aan de oostkant van de heuvel gelegen was. Men is dus kennelijk steeds aan de oostzijde van de heuvels begonnen/geëindigd met het afpassen. Omdat het hier een "familiegraf" (meerdere begravingen) betrof, deed zich de vraag voor "bij welk graf hoort de palenkrans?". Deze bleek noch bij het oudste, noch bij het jongste, graf te behoren, hetgeen uit twee dingen geconcludeerd kon worden:
 - a. bij één graf was duidelijk te zien, dat de paal door een reeds bestaande grafkuil was ingegraven;
 - b. bij een ander graf was duidelijk te zien, dat het paalgat onderbroken was door een grafkuil.

- 3) De graven lagen zowel radiaal (= straalsgewijs) als tangentieel (= in de richting van de omtrek).
De Oost-helft van het graf bevatte meer begravingen dan de West-helft.
- 4) Het bleek dat er vergravingen van verschillende grafkuilen had plaats gevonden. Hieruit kan men concluderen dat de heuvel over langere tijd in gebruik is geweest (men wist kennelijk niet meer precies waar de oude graven lagen).
- 5) De lengte van de grafkuilen was ca. $1\frac{1}{2}$ m, waaruit de conclusie volgt: begraving in slaaphouding.
Bovendien bleken de jongere kuilen korter dan de oudere. In Westfriesland zijn graven van dezelfde maat gevonden.
- 6) In de hele grafheuvel heeft men drie Kümmerkeramiek potjes (ter grootte van een beker) als bijgave gevonden.
- 7) Enkele grafkuilen bevonden zich buiten de palenkrans.
- 8) De podsollaag was helemaal uitgewaterd.

De tweede besproken heuvel was van een afwijkend ovaal type (ca. 29m lang en 9m breed).

Door de ovale vorm van de heuvel werd niet in vier quadranten opgegraven, maar het geheel in zes stukken verdeeld:

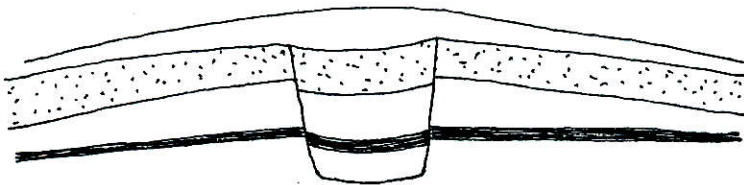
één dam in de lengte-as en twee dammen in de breedte-richting.

Bijzonderheden van deze heuvel waren:

- 1) Eén centraal graf en 16 bijbegravingen.
- 2) Er werden verschillende palenkransen gevonden.
In chronologische volgorde:
 - a. helemaal rond de grafheuvel;
 - b. alleen palen in de West-helft;
 - c. palissade van kleine paaltjes in de Oost-helft van 2 à 3 rijen dik met één "hiel"-paal in de opening van het hoefijzer aan de West-zijde.
 ad b. Mogelijk is er aan de Oost-zijde ook een "hiel"-paal geweest, die door een latere grafkuil weer verloren is gegaan.
- 3) De bijbegravingen lagen alle tangentieel (langs de omtrek).
Wederom lagen in de Oost-helft meer graven dan in de West-helft.
- 4) Er was een grote symmetrie in de ligging van de graven,
conclusie:
de begraving moet in korte tijd (ca. 30 jaar) hebben plaats gevonden.
- 5) De lengte van de grafkuilen bedroeg 2m of meer, conclusie:
rugbegraving.
- 6) In vijf van de gevonden graven is een boomkist aangetroffen.
Zo'n boomkist werd aldus gemaakt:
men holde een halve boomstam (doorgesneden in de lengte-richting) uit met de hand, vervolgens werd de binnenzijde licht angebrand. Door de verkoling zijn in de grondsporen deze boomkisten nog terug te vinden.
- 7) De heuvel was later in de Oost-richting met ca. $1\frac{1}{2}$ m verlengd.
- 8) Onder de bijbegravingen is er één afkomstig van een kind.

Algemene opmerkingen:

- A. De begravingen hadden plaats gevonden in een heide-gebied; de kleur van de ondergrond was zwart/grijs. (Bij begraving in een bos is er geen tweede podsollaag, maar slechts een dun bruin laagje te vinden).
- B. Net boven de oerlaag komt vaak de zogeheten "rijksdaalder-structuur" voor (ronde vlekken licht zand, omgeven door donker zand). Dit is veroorzaakt door wortels van planten en door dieren. Ook voor dieren is het praktisch onmogelijk door de harde oerlaag heen te graven.
- C. Grondsporen, veroorzaakt door gravende dieren, kunnen voor de interpretatie van een en ander erg lastig zijn.
- D. Bij nader onderzoek van andere familiegraven bleek, dat bij 25 % in de oostelijke helft van de heuvel meer graven voorkomen dan in de westelijke helft.
- E. De bovenste 20 cm van de grond bij een opgraving zijn voor een archeoloog van geen nut wegens te sterke verstoring van die grond.
- F. Graven zijn in de grond te herkennen door de verstoorde en korrelige opbouw, welke afsteekt tegen de onverstoorde omliggende grond.
- G. Bij het graven voor een bijzetting in een bestaande grafheuvel werd het uitgegraven zand aan de zijkant van de kuil gedeponeed. Daarbij was ook geel zand. Bij het dichtgooien van de kuil ging er minder zand in doordat: a. het lichaam in de kuil lag, b. de grond lossere was. Dikwijls bleef daardoor wat geel zand achter op de rand van de kuil. Bij de dia's van de profielen van de tweede heuvel was dit duidelijk te zien.
- H. Verzakkings-structuur. Na verloop van tijd zal een dichtgeworpen grafkuil altijd gaan verzakken. Deels ontstaat dit door het vergaan van het lichaam, deels door inklinking van de grond. Alle niveau's buiten het graf vertonen bij de rand van het graf een verticale verplaatsing van wel 20 à 40 cm naar beneden.



In het graf is er een doorzakking van de verschillende grondlagen waarneembaar.

- I. Graven bevinden zich gewoonlijk een halve tot anderhalve kilometer buiten de bewoning.

HISTORISCHE MARKT

Een belangrijk agendapunt op onze jaarvergaderingen vormt altijd het programma. Wij doen U voorstellen en omgekeerd komt U met ideeën en suggesties.

Eén van onze voorstellen op 1 maart j.l. was om in 1983 geen tentoonstelling te organiseren zoals te doen gebruikelijk, maar in plaats daarvan een historische markt, te houden op een zaterdag in het najaar. De bedoeling is van de baten van de markt een fonds te vormen voor aankopen voor de oudheidkamer. Gezien de interessen van leden van onze werkgroepen, denken wij in eerste instantie aan kramen met:

- a. oude ansichten (ruilen en verkoop)
- b. reproducties
- c. originele oude prenten en kaarten
- d. fossielen
- e. prehistorische vuurstenen werktuigen
- f. snuisterijen en curiosa
- g. antiek
- h. boekwerken

Enerzijds hopen wij, dat velen materiaal voor de markt (die geen rommelmarkt gaat worden!) zullen schenken. Anderzijds stellen wij ons voor, dat er mensen zullen zijn, die op een bepaald stukje antiek zijn uitgekeken of kostbare boekwerken bezitten, waarmee zij in feite niets doen en die zij wel eens zouden willen "opruimen". Tegenover zulke meer kostbare zaken zullen zij echter wel een zekere geldswaarde willen zien. Niet ieder vindt het prettig deze dingen d.m.v. advertenties, veilingen of opkopers van de hand te doen en ons voorstel is dan ook, dat wij dat boekwerk, die tabakspot of dat lepelrek, waarop U bent uitgekeken, voor U gaan verkopen.

Een bepaald percentage van de opbrengst (in de orde van grootte van 20 of 25 %) zou dan voor het te vormen fonds moeten zijn. Uiteraard dient vooraf overleg te worden gepleegd over de prijs, e.e.a. schriftelijk door ons vast te leggen.

Blijken bepaalde dingen niet verkocht te kunnen worden, dan ontvangen de opdrachtgevers deze uiteraard retour.

De aanwezigen op de jaarvergadering zagen zo'n markt wel "zitten" en er kwamen verschillende ideeën. Uiteraard zal het aantal en soort kramen mede afhangen van de inbreng. Tot de mogelijkheden zou b.v. ook een "Oranjekraam" kunnen behoren of een ouderwetse snoepkraam à la Betje Boerhaave.

Hebt U nu reeds - per slot van rekening zitten we in de schoonmaaktijd! - dingen, die U voor onze markt wilt afstaan, resp. in consignatie geven, dan kunt U contact opnemen met:

Mw.J.M.v.d. Brink-van Wijkvliet, Prof.Meijerslaan 40, tel.20161,
Mw.G.H. Grootendorst-Doornekamp, v.Beethovenlaan 5, tel. 13133,
of Hr. B.Braat, Gerrit v.d. Veenlaan 2, tel. 12523.

In ons volgende nummer hopen wij U dan meer te kunnen vertellen over de ontwikkeling van een en ander.

Het bestuur

=====

Dinsdag - Jan Konst, student kunstgeschiedenis, en tot voor
19 april enkele jaren actief in onze beide werkgroepen, zal
20 uur een lezing met dia's houden, getiteld "Welke ideeën
speelden bij de gothische kathedraal?".
Elders in dit blad vindt U zijn inleiding hierover.
Plaats: Het Nicolaas Trefpunt, Kerkstraat 17.

Zaterdag - Mede op verzoek van deelnemers aan de fietstocht
7 mei langs de Eem naar Amersfoort in september 1982, nu
10,45 uur een fietstocht stroomafwaarts, gecombineerd met een
bezoek aan het jarige (600 j. stadsrecht) Bunschoten.
Start: 10,45 uur van De Brink.

Evenals in september zullen we ook nu weer stilstaan bij die plekken, die in de tentoonstelling "De Eem en Eembrugge" werden belicht. Het zal dan ook niet de kortste route zijn, die we naar Bunschoten rijden. In Spakenburg bezoeken we de tentoonstelling t.g.v. het 600-jarig bestaan, uiteraard onder deskundige leiding.

De voorzitter van onze zustervereniging, de Heer T. Sleurink, zal ons vervolgens rondleiden door zijn stad, waar kort geleden nieuwe "ontdekkingen" over het verleden aan het licht kwamen.

Via een kortere route rijden we tenslotte huiswaarts. Ook diegenen, die niet fietsen, maar per auto wensen te gaan, kunnen deze tocht grotendeels meemaken.

En zou het geheel U te vermoeiend zijn, dan bestaat ook de mogelijkheid een gedeelte mee te maken.

Om organisatorische redenen zouden wij het zeer op prijs stellen indien U tijdig opgeeft of U van plan bent deel te nemen, hetzij per fiets, hetzij per auto. Hiertoe kunt U van onderstaande strook gebruik maken.

In de vacantiemaanden juni, juli en augustus organiseren wij geen evenementen. Plannen voor een lezing en excursie in september worden U voorgelegd in onze algemene ledenvergadering op 1 maart 1983.

Ondergetekende zal met personen,

waarvan leden, deelnemen aan

+ de fietstocht op 7/5 1983 langs de Eem en naar Bunschoten.

+ dezelfde tocht, echter per auto.

+ Hij/Zij is zelf in het bezit van een auto en heeft nog plaatsen beschikbaar.

+ Hij/Zij wenst bij iemand anders ingedeeld te worden.
(Bijdrage per persoon in de benzinekosten geschat op f. 2,50)

Gaarne inlevering van dit strookje vóór 30 april 1983 bij de Heer B. Braat, Gerrit van de Veenlaan 2.

+ S.v.p. doorhalen hetgeen niet van toepassing is.

Tenslotte volgen hieronder nog enkele interessante activiteiten uit de regio;

Vallei en Eemland

Plaats: Museum Flehite, Westsingel 50, Amersfoort
Aanvang: 20.00 uur.

22 februari: Natuurstenen artefacten uit Dorestad door
Drs. H. Kars

12 april : Ledervondsten en wat we ermee kunnen door
hr. O. Goubitz.

Naerdincklant

Plaats: De Vaart, Hilversum
Aanvang: 20.00 uur

19 februari : aanvang 15.00 uur in De Vaart
Presentatie van het nieuwe boek van mevrouw
M. Addink-Samplonius - URNEN DELVEN - en opening
van de gelijknamige tentoonstelling.

9 maart : Mevrouw C. Isings: Glas in de Oudheid

13 april : Dr. H.G.J. Ruegg: Geologie van Centraal Nederland
en in het bijzonder de geologie van het Gooi.

11 mei : Dr. A. Lagerwey: Opgravingen van het Waterlooplein
van ± 1300 tot heden.

Aktiviteiten ARWE

23 februari : De heer A.D. Verlinde: Typen begravingen
Plaats: Waldheim MAVO, Vondellaan 2, Baarn
Aanvang: 20.00 uur.

20 april : Mevrouw Astro: Over de cultuur van de Druiden.
Plaats: Oudheidkamer, aanvang : 20.00 uur.